

**І.М. Вигівська, к.е.н., доц.
Г.В. Пилипчук, студ. IV курс, гр. ОА-68, ФОФ**
Житомирський державний технологічний університет

РИЗИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІКОВИЙ ВИМІР

Невід'ємною складовою господарської діяльності підприємств є прийняття різноманітних рішень, що впливають на її результат. Основою для них має слугувати повна та достовірна інформація про питання, що вирішується і його наслідки. Джерела такої інформації можуть бути як внутрішні, так і зовнішні. До зовнішньої відноситься інформація, отримана від споживачів, конкурентів, громадськості, фінансових установ, засобів масової інформації і т.д. Внутрішньою є вся інформація, що одержана в межах самого підприємства. Основним джерелом внутрішньої інформації є дані бухгалтерської звітності підприємства, тому система бухгалтерського обліку повинна бути правильно організованою. Неправильне ведення бухгалтерського обліку призводить до отримання викривленої інформації, що є негативним при прийнятті управлінських рішень. Дуже часто, як і економічні ресурси, інформація є обмеженою, тому рішення приймаються на основі неточної, неповної чи суперечливої інформації, тобто в умовах невизначеності. Результати прийняття таких рішень неможливо передбачити та оцінити, відповідно, невизначеність також є тією категорією, яка не піддається оцінці.

При прийнятті рішень в умовах невизначеності існує велика загроза відхилення фактичних результатів від запланованих. В цей момент і виникає ризик. Варто зазначити, що наслідки ризику можуть бути як негативні, так і позитивні, хоча більшість науковців розглядають ризик як ймовірність виникнення негативного результату господарської діяльності підприємства. Неefективність управління ризиками під час здійснення господарської діяльності (недостатність необхідної облікової інформації, відсутність внутрішньогосподарського контролю тощо) спричиняє настання ризикової ситуації та може спричинити втрату певної частини активів (знижити темпи його подальшого розвитку), що забезпечують безперерйність діяльності суб'єкта господарювання. У практичній діяльності господарські ризики можуть бути настільки значними, що здатні змусити власника (керівництво) відмовитися від здійснення певних господарських операцій: зупинити виробничу роботу, здійснення інвестицій, укладання різного роду договорів і т.д. Але, одночасно, наявність ризику для власника (керівництва) є стимулом для удосконалення діючої управлінської системи, системи бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарського контролю для можливості підвищення прибутковості свого підприємства (діяльності). Щоб уникнути прийняття помилкових рішень, а саме, негативного впливу ризиків на діяльність підприємства, необхідно розробляти заходи, спрямовані на їх попередження та мінімізацію. Тому важливо навчитися вчасно передбачати господарський ризик, вміти правильно оцінити його величину (ймовірні наслідки) та похідні втрати (витрати) від настання такого ризику. Чим довший період здійснення операції, тим більше ризиків може виникнути і тим важче ліквідувати їх негативні наслідки. Для отримання доцільної, достовірної і точної бухгалтерської інформації необхідно вміти вбачати ризики (прогнозувати їх наслідки) господарської діяльності, що можуть виникнути з кожним об'єктом бухгалтерського обліку. Це дозволить вчасно здійснювати заходи щодо оптимізації їх наслідків.

Досліджуючи господарську діяльність підприємств, нами було виділено можливі види ризиків, що можуть виникнути в ході її здійснення, результати систематизовано на рисунку 1. Нами було виділено 3 групи ризиків: господарські ризики, пов'язані з активами, капіталом та зобов'язаннями (виникають за господарськими операціями з даними об'єктами). Виділення ризиків, що можуть виникнути в ході господарських операцій з доходами, витратами та фінансовими результатами, є недоцільним, виходячи з того, що вони виникають у результаті реалізації виділених нами ризиків (позитивний чи негативний наслідки), тобто є похідними.

Найбільше ризиків виникає в ході господарської діяльності операцій з активами. Це зумовлено їх великою кількістю та різноманітністю операцій з ними. Зазначимо ризики, що можуть виникати за певними видами активів. Наприклад, будівельно-монтажний та інвестиційний ризики притаманні інвестиційній нерухомості, поточним і капітальним інвестиціям. Ризик шахрайства може виникнути із земельними ділянками, будинками та спорудами, нематеріальними активами і грошовими коштами. Сільськогосподарський ризик стосується таких об'єктів обліку, як тварини, багаторічні насадження та поточні та довгострокові біологічні активи. Технічний ризик притаманний здебільшого основним засобам та малоцінним необоротним матеріальним активам. Майновий ризик може виникнути при недотриманні оптимальних умов зберігання бібліотечних фондів. Валютні, фінансові та інфляційні ризики є невід'ємною частиною операцій з грошовими коштами. Ризик збуту, споживчий, товарний, технологічний, дефляційний, транспортний та виробничий ризики супроводжують операції із запасами тощо.

Оскільки отримання економічних вигід є важливою складовою діяльності підприємства, слід прогнозувати ризики, що можуть виникнути в ході операцій з активами, адже згідно з Н(П)СБО 1

«Загальні вимоги до фінансової звітності», активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Кожен актив підприємства певним чином впливає на результат його діяльності, тому дослідимо значення деяких їх груп.

Рис. 1. Ризики господарської діяльності підприємства

Основні засоби беруть участь у діяльності підприємства тривалий період і забезпечують своєчасне та якісне виробництво певної продукції. Вони також впливають і на формування ціни продукції, оскільки сума їх зносу поступово переноситься на продукцію, впливаючи на її собівартість, а отже і на ціну. Ціна, в свою чергу, впливає на суми отриманих доходів підприємства.

Значення використання нематеріальних активів підприємством стає дедалі вагомішим, оскільки їх кількість поступово збільшується, що дозволяє вдосконалювати наявні на підприємстві технічні засоби та полегшувати роботу персоналу, також вони формують довготривалу економічну вигоду підприємства. Запаси є найбільш важливою та значною активів підприємства. Основне їх призначення полягає у забезпеченні виробничого процесу на підприємстві. Фінансові ресурси підприємства формуються за рахунок надходження коштів, які використовують для придбання необоротних і оборотних активів, здійснення вкладень або проведення розрахунків. Капітал та зобов'язання також відіграють значну роль у діяльності підприємства, оскільки є джерелами утворення активів; за ними виникає велика кількість ризиків, які необхідно вчасно мінімізувати.

При операціях, пов'язаних з капіталом та зобов'язаннями підприємства, виникають фінансові та валютні ризики, наслідком яких є втрата або недоотримання значних сум грошових коштів, як результат впливу різних факторів. При розрахунках за податками і платежами виникає – податковий ризик, тобто, виникнення втрат (збитків), пов'язаних з недотриманням норм чинного законодавства, обрахунків, недостатніх знань облікового персоналу.

Для успішного ведення господарської діяльності підприємство повинне управляти ризиками, тобто, вміти їх прогнозувати та попереджувати та мінімізувати їх наслідки. Уникнення ризиків передбачає політику керівництва щодо зменшення кількості ризикових операцій. Найефективнішим методом запобігання негативним наслідкам ризиків є створення спеціальних фондів (резервів) за рахунок прибутків та формування забезпечень майбутніх витрат і платежів (за рахунок витрат). Однак, в жодному разі не можна ігнорувати ризики: бездіяльність керівництва може спричинити понесення підприємством значних втрат і отримання збитків.